

Słowo wstępne

Wieża Babel to symbol wielojęzyczności i kulturowego bogactwa. W refleksji humanistycznej symbol ten nabiera dziś zarówno nowych znaczeń, jak i kontekstów. Jorge Louis Borges, diagnozując współczesny świat, stworzył koncept Biblioteki Babel, według Jacques'a Derridy Wieża Babel stanowi architektoniczną figurę translacji i powtórzenia, a więc wieżę uniwersalnego systemu językowego. Roland Barthes z kolei wskazuje na „rewers Wieży Babel” i dowodzi, że językowa polifonia to źródło przyjemności. Wieża Babel nie jest więc tożsama z tragedią ludzkości, ale staje się jej mitem założycielskim oraz gwarancją istnienia kultury. Współcześnie Babel określa się mianem wieży negocjacji, transferów językowych, wymiany kulturowych dóbr, nadziei i dialogu.

W tomie pierwszym *Słowiańskiej Wieży Babel*, zatytułowanym *Kultura i dialog*, proponujemy Czytelnikowi lekturę tekstów, których główną cechą wspólną jest ich wymiar dialogowy. Artykuły podejmują problematykę slawistyczną, uruchamiając rozmaite perspektywy i ujęcia poszczególnych tematów. Dialog zainicjowany przez autorów ma charakter interkulturowy, o potencjale komparatystycznym, a więc uwzględniający podobieństwa i różnice, wskazujący na historycznie obciążone artefakty kulturowe, ale też poszukujący nowego odczytania znaków przeszłości i teraźniejszości w obrębie Słowiańszczyzny. To także dialog transdyscyplinarny, czerpiący z różnych dziedzin humanistyki. Publikacja przypomina swoisty tygiel kulturowy, w którym znalazło się miejsce na analizy filologiczne, antropologiczne, historyczne, socjologiczne czy filmoznawcze.

Idea Wieży Babel stanowi zatem wykładnię, nawiązującą do komunikacyjnej funkcji kultury. Zaproponowane teksty ujawniają sprzeczne i jednocześnie przenikające się tendencje. Można tu wyodrębnić dwa strategiczne podejścia do realizacji analizowanej problematyki badawczej. Pierwsze rekonstruuje przestrzenie, warunki i funkcje dawnego i współczesnego dialogu kultur. W tym kręgu sytuują się prace, które analizują między innymi literacki obraz Dalmacji w dziennikach podróży XVIII i XIX wieku, akulturację w przestrzeni słowiańskiej, bizantyńsko-serbskie translacje semantyczne, dzieje obecności i absencji literackiej w dyskursie kulturowym. Kwestie te poruszono w pracach poświęconych ruskiej ikonie Andrieja Rublowa oraz dziełu rosyjskiego myśliciela Mikołaja Bierdiajewa. Zarówno twórczość średniowiecznego ikonopisa, jak i prawosławnego filozofa odczytane zostały przez pryzmat współczesnych propozycji interpretacyjnych.

Drugie zastosowane przez autorów podejście odnosi się do rewizji i rekontekstualizacji postaci, idei i wartości, funkcjonujących w uniwersalnej przestrzeni kultury. W tej grupie znalazły się teksty analizujące kwestie postmodernistycznych redefinicji wielkich postaci historycznych, przede wszystkim Aleksandra Macedońskiego i Królewicza Marka. Badacze dokonują swoistej weryfikacji historycznych bohaterów, opierając się na współczesnej prozie macedońskiej. W podobnym tonie utrzymane są prace filmoznawcze, opisujące zjawiska w słowiańskiej kinematografii, które jak najbardziej wpisują się w tytułową Wieżę Babel. Będzie ona obecna w obrazach Kuglarza z Sarajewa, czyli Emira Kusturicy, ideologicznie konstruowanym kinie jugosłowiańskim, dziełach Otakara Vávry oraz polsko-czeskich spotkaniach filmowych w latach 60. minionego stulecia. Wspomniana strategia wykorzystana została też w rozważaniach na temat katastrofy czarnobylskiej, opisaney w literaturze pięknej i reportażowej.

Prezentowane artykuły stanowią pokłosie konferencji *Przepisywanie, różnorodność i przenikanie kultur, czyli słowiańska Wieża Babel. Przekłady, korespondencje, wzajemne wpływy*, która odbyła się w dniach 26-28 października 2016 roku na Uniwersytecie im. Adama Mickiewicza w Poznaniu. Publikację oddajemy w ręce Czytelnika w przeddzień jubileuszu stulecia Wszechnicy Piastowskiej. Zarówno początki poznańskiej uczelni, jak i jej dzieje potwierdzają wagę interkulturowego i interdyscyplinarnego dialogu. Przestrzeń akademicka bowiem tworzy naturalne środowisko dla wielojęzycznej Wieży Babel – znaku koegzystencji, twórczych konfrontacji i tolerancji. Symbolika i metafora Wieży Babel potwierdza niezmienną aktualność, nośność i żywotność.